

Ольга Красовська

МОДЕЛЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ГАЛУЗІ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Дана стаття присвячена висвітленню сутності інноваційних технологій професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у галузі мистецької освіти. Реалізація даних освітніх технологій у підготовці майбутніх фахівців у галузі початкової освіти є одним з шляхів удосконалення процесу навчання, який дає можливість сформувати компетентного вчителя-професіонала, здатного творчо застосовувати здобуті знання, уміння й навички у галузі художньо-педагогічних інновацій.

Ключові слова: професійна підготовка майбутніх педагогів, інноваційні освітні технології, мистецька освіта.

Головною умовою реалізації державної політики в галузі початкової освіти є забезпечення повноцінного особистісно-орієнтованого розвитку молодшого школяра, її соціального і духовного зростання, збагачення пізнавальної сфери, формування широкого кола компетентностей з усіх галузей початкової освіти. Демократичні перетворення в українському суспільстві передбачають не тільки реорганізацію навчально-виховного процесу початкової школи, а й вимагають розв'язання проблеми створення такого освітнього середовища, яке забезпечуватиме індивідуальний розвиток дітей, їхню активність і у найбільшій мірі стимулюватиме активну навчально-пізнавальну діяльність. Сьогодні вкрай необхідно привести у відповідність до нових освітніх стандартів фахову підготовку майбутніх учителів початкової школи, сформувати їхню готовність до реалізації завдань креативного, творчого розвитку сучасного учня.

Метою даної публікації є аналіз проблеми професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи та обґрунтування моделі професійної готовності майбутніх учителів початкової школи до впровадження інноваційних технологій у галузі мистецької освіти.

Проблема професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи розглядається в низці сучасних наукових досліджень. Значення фахової компетентності майбутнього вчителя як передумови його майбутнього професіоналізму підкреслюється в педагогічних працях Г. Я. Фешиної, Г. М. Петрової, І. А. Зязюна, Л. О. Хомич, О. П. Рудницької, Л. М. Масол, О. М. Отич, О. Л. Шевнюк. Психологічні засади професійного формування майбутнього педагога розкривають Г. О. Балл, І. Д. Бех, В. О. Бодров, С. Д. Максименко, В. В. Моргун, В. Г. Панок, В. В. Рибалка, Б. М. Теплов. Особливості професійної та педагогічної освіти вивчаються В. П. Бехом, О. А. Бідою, Г. П. Васяновичем, О. А. Дубасенюк, В. Б. Євтухом,

І. А. Зязюном, С. В. Лісовою, Н. Г. Ничкало, А. С. Нісімчуком, Л. А. Онищук, Г. Х. Яворською. Дослідження змісту, методів та засобів професійної підготовки всебічно вивчено А. М. Алексюком, В. І. Бондарем, О. О. Горською, А. Й. Капською, М. І. Шкілем, О. Г. Ярошенко.

Професійна підготовка в психолого-педагогічній літературі розглядається як придбання фахівцями кваліфікації відповідно до напряму підготовки або спеціальності. Характеризуючи професійну підготовку, вчені акцентують увагу на професійній освіті та професійній компетентності. Змістом професійної освіти є система знань, умінь, навичок, які забезпечують виконання відповідних функцій на високому рівні. Професійна компетентність розглядається як результат професійної освіти та самоосвіти, характеризується рівнем відповідних знань і умінь, досвідом, індивідуальними здібностями, прагненням до постійного самовдосконалення, творчим ставленням до справи.

Аналіз наукових та науково-методичних праць дозволяє зробити висновок, що розробка проблематики фахової підготовки майбутніх учителів має місце в сучасній педагогічній науці, а вивчення теоретичних та методичних аспектів професійної підготовки учителів початкових класів у гуманітарному університеті у галузі мистецької освіти потребує особливої уваги.

Фахова підготовка педагогів початкової школи потребує всебічної, культурної та мистецької освіченості особистості майбутнього вчителя, формування професійно значущих знань та умінь, здатності до новаторства, творчості та самореалізації. Мистецька освіта містить потужний потенціал для навчання, виховання і розвитку професійної майстерності майбутнього педагога початкової школи і є компонентом змісту його фахової підготовки.

На основі аналізу науково-методичних праць С. В. Коновець, Л. М. Масол, О. М. Отич, Г. М. Падалки, О. П. Рудницької, Л. О. Хомич, О. Л. Шевнюк визначаємо, що мистецька освіта – це освітня галузь, спрямована на розвиток у людини спеціальних здібностей і смаку, естетичного досвіду і ціннісних орієнтацій, здатності до спілкування з художніми цінностями у процесі активної творчої діяльності та удосконалення власної почуттєвої культури.

Мета підготовки студентів педагогічних факультетів до забезпечення мистецької освіти учнів початкової школи полягає у формуванні готовності майбутніх фахівців до здійснення процесу художньо-естетичного виховання молодших школярів, формуванні особистісних і суспільно значущих світоглядних якостей фахівців, індивідуального визначення в світі мистецьких цінностей, а також активізації процесів професійного вдосконалення на шляху мистецької самореалізації, саморозвитку та самовдосконалення особистості.

Реалізація зазначеної мети передбачає виконання комплексу завдань, серед яких виокремлюємо: формування цілісної системи художньо-педагогічних знань; формування ціннісних орієнтацій, художньо-

педагогічних умінь та навичок, професійної самосвідомості, яка базуватиметься на основі опанування досвіду художньо-творчої діяльності майбутніх вчителів, орієнтованої на забезпечення продуктивного входження в соціокультурну та освітню практику; відкритості до художньо-педагогічних інновацій; формування досвіду культуротворчої діяльності; засвоєння суб'єктної природи культурних процесів як інструменту гуманізації стратегій професійної діяльності.

У науковій літературі існує чимало підходів до категоризації педагогічного моделювання, що виступає «вищою і особливою формою наочності, засобом упорядкування інформації, що дозволяє більш глибоко розкрити сутність того явища, яке вивчається» [8, с. 93]. Актуальність, складність і багатоаспектність проблеми підготовки вчителя до забезпечення мистецької освіти дітей молодшого шкільного віку переконує в необхідності пошуку й моделювання найбільш оптимальних шляхів формування готовності майбутніх учителів початкових класів до її вирішення.

Провідним завданням педагогічної освіти є підготовка вчителя, здатного до самореалізації, ефективної професійної діяльності в умовах сучасної початкової школи, з високим рівнем культури, освіченості, інтелігентності, професійної компетентності й здатності забезпечити всебічний розвиток дитини як особистості і найвищої цінності суспільства.

Необхідність змін у фаховій освіті вчителя початкових класів передбачає впровадження науково обґрунтованих цільових інноваційних технологій у практику навчального процесу педагогічних ВНЗ, моделювання їх організаційно-педагогічних засад. На думку науковців (О. А. Абдулліна, Р. С. Гуревич, В. А. Семиченко, Л. О. Хомич та ін.), конструювання змісту й основних напрямів загальнопедагогічної підготовки буде ефективним за умов цілісності, системності, ґрунтовності, а також його поступально-неперервного характеру.

У процесі розробки моделі ми виходили з розуміння готовності як результату фахової підготовки, орієнтованого на формування полісуб'єктної професійно-особистісної позиції майбутніх учителів початкової школи, яка зумовлює достатній рівень їх психолого-педагогічної, методичної та технологічної готовності до використання інновацій мистецької освіти на уроках образотворчого мистецтва у початковій школі з урахуванням актуальних вимог, нормативів і сучасних освітніх пріоритетів, забезпечує високий рівень професійної самоорганізації, самореалізації й педагогічної культури, стимулює до безперервного самовдосконалення та підвищення власного фахового рівня.

Цільовий компонент моделі професійної підготовки студентів педагогічного факультету до впровадження інноваційних технологій мистецької освіти репрезентує кінцевий результат підготовки майбутнього вчителя до означеного виду діяльності. Професійна готовність педагога до впровадження інноваційних технологій мистецької освіти – це важлива властивість полісуб'єктної професійно-особистісної позиції, повномірність

якої передбачає інтегративне поєднання взаємопов'язаних компонентів: мотиваційно-цільового, змістового, діяльнісно-процесуального, результативно-оцінного та рефлексивного, що уособлюють структуру його майбутньої професійної діяльності й конкретизуються у меті нашого моделювання.

Модель професійної готовності майбутніх учителів початкової школи до впровадження інноваційних технологій мистецької освіти представлена на схемі 1.

Схема 1

Модель професійної готовності майбутніх учителів початкової школи до впровадження інноваційних технологій у галузі мистецької освіти

Зміст цільового компоненту моделі підготовки майбутніх учителів початкових класів орієнтований на виявлення загальної поінформованості, актуалізацію обсягу художньо-педагогічних знань, умінь і навичок студентів із окресленої проблеми використання інноваційних педагогічних технологій, стимуляцію професійно-особистісної мотивації, спрямованої на розширення власних фахових можливостей, відкритості до новаторської діяльності, формування доцільної самоорганізації й рефлексії навчально-практичних і науково-дослідних зусиль щодо засвоєння й відпрацювання в навчальному процесі ВНЗ технології професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до впровадження інноваційних технологій мистецької освіти.

Стратегічними концептуальними орієнтирами моделювання процесу підготовки майбутніх учителів стали принципи організації навчального процесу: єдність навчально-виховної, професійно-педагогічної спрямованості; взаємозв'язок систем педагогічних, професійно орієнтованих наук з мистецькими; дієвість професійних знань, умінь і навичок; спрямованість на розвиток самостійності використання інноваційних технологій у процесі викладання образотворчого мистецтва.

Змістовий компонент як провідна складова педагогічної технології підготовки майбутнього вчителя початкових класів до впровадження інноваційних технологій мистецької освіти є системою фахових загальнопедагогічних знань, умінь і навичок, а також професійної мотивації і ціннісно-сміслових компонентів професійної самосвідомості, детермінованою майбутньою професійною діяльністю, структурованою за циклами професійної підготовки і представленою в різних формах навчальної діяльності в педагогічних ВНЗ (навчальна, квазіпрофесійна, навчально-професійна).

Динамічний характер досліджуваної проблеми вимагає систематизації, структурування й удосконалення змісту знаннєвої бази майбутніх учителів початкових класів, необхідної і достатньої для ефективного впровадження технології в навчально-виховний процес початкової школи (О. А. Абдулліна, С. М. Мартиненко, Л. О. Хомич та ін.).

На думку Л. О. Хомич, наприклад, напрямками удосконалення змісту як системи «наукових знань, практичних умінь і навичок, а також світоглядних і морально-етичних ідей, якою мають оволодіти студенти у процесі навчальної діяльності» і, відтак, результату педагогічної освіти мають стати:

- соціально-психологічний (формування соціально-психологічної культури);
- професійно-педагогічний (оволодіння поліфункціональними знаннями, вміннями і навичками);
- індивідуально-психологічний (систематизація психологічних знань, необхідних для дієвого забезпечення наступнісних зв'язків між

різними ланками освіти, дійсної індивідуалізації та диференціації суб'єкт-суб'єктних взаємин у початковій школі) [8, с. 121, 126].

Досліджуючи складові професійно-особистісної готовності вчителя початкової школи до педагогічної діяльності, С. М. Мартиненко акцентує увагу на необхідності діагностики в майбутніх педагогів рівня розвитку особистісних якостей, а також сформованості науково-теоретичної, психолого-педагогічної і методичної підготовки [6, с. 378–380].

У свою чергу, О. А. Абдулліна наголошує на необхідності рівноцінної представленості у змісті педагогічної освіти таких елементів: 1) знання фундаментальних ідей, концепцій, законів і закономірностей розвитку педагогічних явищ; 2) знання провідних педагогічних теорій, основних категорій і понять; 3) знання визначальних педагогічних фактів; 4) прикладні знання про методику навчання й виховання учнів [1, с. 72].

У контексті аналізованої проблеми знанняву базу майбутніх учителів початкових класів щодо впровадження інноваційних технологій мистецької освіти у галузі образотворчого мистецтва, на нашу думку, складають:

1) теоретико-методологічні знання (методологічні основи і категорії педагогіки мистецтва; концептуальні засади і пріоритети розвитку педагогічних систем, освітнього процесу на засадах безперервності, наступності; загальні закономірності вікового й індивідуального онтогенезу особистості, його причинна зумовленість, рушійні сили і фактори);

2) теоретико-процесуальні знання (нормативні документи у галузі початкової освіти, в яких озвучуються шляхи налагодження мистецької освіти, моделюються зміст і форми цієї діяльності в контексті функціонального навантаження вчителя початкових класів; закони розвитку особистості; базові характеристики психічного розвитку дітей у молодшому шкільному віці, міра розвитку пізнавальних психічних процесів; провідна діяльність, особливості творчого розвитку, гуманістичний особистісно зорієнтований контекст суб'єкт-суб'єктних взаємин у початковій школі);

3) теоретико-практичні знання (моделювання педагогічної взаємодії і критерії вибору форм, засобів, зорієнтованих на зону найближчого творчого розвитку особистості, підтримку високого рівня мотивації образотворчої діяльності, творчого мислення учнів початкових класів; соціально-психологічні чинники, які визначають продуктивну творчу активність школярів);

4) теоретико-прикладні знання (змістові теми, базові поняття, вимоги щодо їхньої сформованості, оголошені в Державному стандарті початкової загальної освіти, важливі для подальшого успішного вивчення школярами освітньої галузі «Мистецтво»; механізми, закономірності й індивідуально-вікові особливості засвоєння учнями змісту початкової

мистецької освіти, врахування виявлених особливостей з метою індивідуалізації й диференціації навчального процесу в початковій школі).

У науковій літературі складовими змісту професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя визнаються практичні вміння і навички (О. А. Абдулліна, Н. В. Кузьміна, В. О. Сластьонін, Л. О. Хомич та ін.). Їхня різноманітність і належна сформованість сприятиме ефективному розв'язанню проблеми формування предметних компетентностей дітей молодшого шкільного віку в галузі образотворчого мистецтва. На думку дослідників, важливими в контексті педагогічної діяльності є такі вміння: організаційні, діагностичні, інформаційні (О. А. Абдулліна); проєктивні, організаторські, гностичні, конструктивні, комунікативні (Н. В. Кузьміна); аналітичні, прогностичні, проєктивні, рефлексивні (В. О. Сластьонін); діагностичні, прогностичні, організаційні, комунікативні, аналітичні (Л. О. Хомич) та ін.

Засвоєння студентами змісту загальнопедагогічної та художньо-педагогічної підготовки в рамках окресленої проблеми відбувається поетапно впродовж усього періоду навчання в ВНЗ. Педагогічна технологія впроваджується в рамках змістово-ціннісного, рефлексивно-моделювального й операційно-діяльнісного етапів, послідовне розгортання яких складає основний зміст технологічного компонента моделі підготовки майбутніх учителів до формування предметних компетентностей учнів молодшого шкільного віку у галузі образотворчого мистецтва. На кожному з етапів відбувається моделювання завдань, змісту, форм, прийомів і методів навчальної діяльності студентів інноваційного характеру, що створює передумови для їхнього ефективного включення в безпосередню професійну діяльність.

Завершальним етапом моделювання підготовки майбутніх учителів початкових класів до впровадження інноваційних технологій мистецької освіти у галузі образотворчого мистецтва є зіставлення і конкретизація очікуваної мети впровадженої технології. Результативний компонент надає можливість на основі врахування міри засвоєння змісту фахової підготовки виокремити чотири рівні сформованості професійно-педагогічної готовності педагогів до впровадження інноваційних технологій мистецької освіти у галузі образотворчого мистецтва: початковий, репродуктивний, продуктивний та художньо-творчий. Водночас, він створює підґрунтя для порівняння й узгодження результатів навчальної діяльності студентів із сформульованими на цільовому етапі завданнями, актуалізує закріплення настанов на подальший професійно-педагогічний розвиток і самовдосконалення, спрямовує й інтегрує суб'єктивний досвід навчально-практичної й науково-дослідної діяльності майбутніх учителів-початківців у галузі мистецької освіти і тим самим забезпечує підвищення рівня професійної культури, а також ресурсів полісуб'єктної професійно-особистісної позиції майбутніх учителів.

Розроблена модель, на нашу думку, в умовах вищої педагогічної освіти допоможе підготувати для початкової школи компетентного вчителя-професіонала, здатного творчо застосовувати здобуті знання, уміння й навички у галузі художньо-педагогічних інновацій, використовувати у своїй практичній діяльності сучасний зміст, педагогічні прийоми, методи, інноваційні технології забезпечення формування предметних компетентностей учнів молодшого шкільного віку у галузі мистецької освіти, стимулюватиме професійні інтереси і розвиватиме навички рефлексивно-ціннісного ставлення до педагогічної взаємодії з дітьми молодшого шкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдуллина О. А. *Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования : учеб. пособие для пед. спец. высш. учеб. заведений / О. А. Абдуллина.* – М. : Просвещение, 1990. – 141 с.
2. Беспалько В. П. *Слагаемые педагогической технологии / В. П. Беспалько.* – М. : Педагогика, 1989. – 190 с.
3. Захарова І. Г. *Інформаційні технології в освіті : навч. посібник для студ. вищ. пед. навч. закладів / І. Г. Захарова.* – К. : Видав. Центр «Академія», 2003. – 192 с.
4. *Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи : монографія / за ред. П. Ю. Сауха.* – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2011. – 444 с.
5. Кларин М. В. *Педагогическая технология в учебном процессе / М. В. Кларин.* – М., 1989. – 55 с.
6. Мартиненко С. М. *Діагностування особистісно-професійного зростання вчителя початкової школи: теоретичні основи та технології / С. М. Мартиненко // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського : зб. наук. праць.* – Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2011. – Випуск 34. – С. 377–382.
7. Стась М. І. *Методичні рекомендації з формування творчих здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва / М. І. Стась.* – Черкаси : ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2007. – 36 с.
8. Хомич Л. О. *Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів / Л. О. Хомич.* – К. : «Магістр-8», 1998. – 200 с.